

การใช้แนวคิดและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนการสอน

Implementation of Sufficiency Economy Philosophy and Concepts in Teaching and Learning

ชีพสุมน รังสยาธร¹ สุภาพ ฉัตรภรณ์² วรณดา สุจริต³

และ ปาลิตา สุโกมล³

Shiepsumon Rungsayatorn¹, Suparp Chatraphorn², Vanda Sujarit³

and Palita Sukomol³

ABSTRACT

This research was aimed to examine the implementation of sufficiency economy philosophy in the teaching and learning of courses for Kasetsart University students. Interviews were conducted with 20 lecturers to obtain in-depth data on the integrative implementation of sufficiency economy philosophy in instructional management. Content analysis was conducted to organize qualitative data into a matrix of content, and mind map was developed to categorize the findings.

Findings from the interviews evidenced the expectation of the lecturers for the students to understand and realize the concepts, principles, value, and daily life application of sufficiency economy philosophy. The integrative implementation of sufficiency economy philosophy were found as being either written on course syllabuses, or non-written on course syllabuses, and integrated into course content. With respect to instructional management, the lecturers were seen as using a variety of methods, media, and evaluation techniques appropriate to intended outcomes.

It was suggested by the interviewees that Kasetsart University give high priority to the establishment of the body of knowledge on sufficiency economy philosophy. Concrete policy formulation with implementation communication and support should be provided to organizational units and personnel at all levels. Related research should be actively supported and actual practices need to be consistently encouraged. In relation to instructional management, the concepts of the philosophy were recommended to be integrated into all courses. In stead of creating new courses, the content of courses currently offered might be adjusted to address the concepts of the philosophy in response to the philosophy of Kasetsart University emphasizing the production of graduates with social engagement.

Keywords: sufficiency economy, higher education, study course

¹ สาขาเกษตรศาสตรศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900

Home Economics Education, Faculty of Education, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand.

² ศูนย์ประสานเพื่อการพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900

Network of Excellence Center, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand.

³ ศูนย์วิชาบูรณาการ หมวดการศึกษาทั่วไป มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ 10900

KU Integrated General Education Center, Kasetsart University, Bangkok 10900, Thailand.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในรายวิชาต่างๆ โดยสัมภาษณ์อาจารย์ จำนวน 20 คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกด้านการดำเนินการเรียนการสอนซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา จัดทำเป็นตารางสังเคราะห์ และผังมโนทัศน์

จากการสัมภาษณ์ พบว่า อาจารย์คาดหวังให้นิสิตเข้าใจหลักการและแนวคิด ตระหนักถึงความสำคัญ และประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิตประจำวันได้ การสอดคล้องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีทั้งที่ปรากฏในประมวลการสอนและไม่ปรากฏในประมวลการสอน ตลอดจนบูรณาการกับเนื้อหารายวิชาในการจัดประสบการณ์การเรียนการสอน อาจารย์ใช้วิธีการสอน สื่อการสอน และการประเมินผลที่เหมาะสมและหลากหลาย สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ทั้งนี้อาจารย์ผู้ให้สัมภาษณ์เสนอแนะว่ามหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ควรให้ความสำคัญกับการสร้างองค์ความรู้ด้านปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยเผยแพร่และสนับสนุนเชิงนโยบายอย่างชัดเจนไปสู่บุคลากรและหน่วยงานทุกระดับ สนับสนุนการวิจัยและเน้นให้มีการปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง และด้านการจัดการเรียนการสอนควรกระตุ้นให้มีการสอดคล้องในทุกรายวิชาหรือปรับเนื้อหาของรายวิชาให้มุ่งสู่แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยไม่จำเป็นต้องสร้างรายวิชาใหม่ ทั้งนี้ให้เป็นไปตามปณิธานของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในการผลิตบัณฑิตที่มีจิตสำนึกเพื่อชุมชนและสังคม

คำสำคัญ: เศรษฐกิจพอเพียง, อุดมศึกษา, รายวิชา

บทนำ

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายด้าน

การเร่งรัดการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดคุณธรรมนำความรู้ สร้างความตระหนักสำนึกในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา และสถาบันการศึกษา ด้วยเหตุนี้ทำให้สถาบันการศึกษาต่างๆ ได้เร่งนำนโยบายดังกล่าวมาดำเนินการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน โดยแนวทางการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นสามารถทำได้หลากหลายรูปแบบ ไม่มีสูตรสำเร็จตายตัว แล้วแต่สถานศึกษาจะพิจารณาตามบริบทเฉพาะของแต่ละแห่ง (พิริวัส, 2551) อย่างไรก็ตาม การศึกษาบนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องสอนให้ผู้เรียนคำนึงถึง ความพอประมาณในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ฟุ้งเฟ้อ มีการตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล ไม่ใช่อารมณ์ ฝึกให้มีการมองไปข้างหน้า และเตรียมตัวให้พร้อมกับความผันผวนของเหตุการณ์ต่างๆ อย่างรู้เท่าทัน รวมถึงการหมั่นแสวงหาความรู้ เพื่อให้เกิดความรอบรู้ในด้านต่าง ๆ ฝึกฝนตนเองให้มีความรอบคอบและระมัดระวัง โดยใช้สติปัญญาในการทำงานและดำเนินชีวิต และที่สำคัญเศรษฐกิจพอเพียงยังเน้นให้ผู้เรียน มีคุณธรรม มีความอดทน ความขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์ การไม่เบียดเบียนผู้อื่น การแบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต เนื่องจากความรู้อย่างเต็มที่จะไม่ก่อประโยชน์ให้กับตนเองหรือผู้อื่นได้อย่างเต็มที่ และถูกต้องหากผู้นำไปใช้ขาดคุณธรรม (วัชรพงศ์, 2551)

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตระหนักถึงความสำคัญของพระบรมราโชวาท ที่ได้พระราชทานแก่บัณฑิตของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ในปี พ.ศ. 2517 เกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาคนเป็นพื้นฐานที่มั่นคงของประเทศตามหลักความพอเพียง ซึ่งความเข้าใจในเรื่องหลักการและแนวคิดดังกล่าวได้นำมาสอดคล้อง

และซึมซับอยู่ในเนื้อหาของรายวิชาต่างๆ ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นระยะเวลานาน แต่การดำเนินการดังกล่าวยังไม่มีการศึกษาในเชิงลึกและไม่ปรากฏชัดเจนอย่างเป็นรูปธรรม ประกอบกับสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการขอทราบข้อมูลการดำเนินงานการขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของสถาบันการศึกษาในสังกัดทุกแห่ง คณะผู้วิจัยจึงศึกษาการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในรายวิชาต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนจัดการเรียนการสอนที่มีคุณค่าต่อการสร้างบัณฑิตหรือการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ซึ่งสามารถขยายผลไปสู่ในระดับครอบครัว ชุมชน และสังคม เพื่อให้เกิดความสมดุล มั่นคง และยั่งยืน

กระบวนการเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์

การศึกษานำแนวคิดและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนการสอนโดยใช้นิเทศน์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นกรณีศึกษา กระบวนการเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ใช้กลยุทธ์การวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างคือ อาจารย์ที่สอนเฉพาะวิชาเขตบางเขน ที่เลือกอย่างเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 23 คน โดยใช้เกณฑ์ ดังนี้ เป็นผู้ที่ยินดีให้สัมภาษณ์หรือให้ข้อมูลเชิงบรรยายด้วยการเขียน และเป็นผู้ที่สอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับหรือสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการเลือกตัวอย่างดังกล่าวพิจารณาให้ครอบคลุมการเรียนการสอนทั้งด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและด้านสังคมศาสตร์หรือศิลปศาสตร์

แนวคำถามที่ใช้สัมภาษณ์อาจารย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ความคาดหวังให้นิสิตเรียนรู้จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การวางแผนการสอน วิธีการสอนหรือกิจกรรมการสอน สื่อการสอน การประเมินผล และข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการเรียนการ

สอนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

คณะผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลโดยทำการนัดหมายและดำเนินการสัมภาษณ์อาจารย์ จำนวน 20 คน ดังนี้ อาจารย์ที่สอนด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 11 คน คือ อาจารย์คณะเกษตร 2 คน คณะวนศาสตร์ 3 คน คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ 2 คน คณะวิศวกรรมศาสตร์ 2 คน คณะประมง 1 คน และคณะวิทยาศาสตร์ 1 คน และ อาจารย์ที่สอนด้านสังคมศาสตร์หรือศิลปศาสตร์ 9 คน คือ อาจารย์คณะมนุษยศาสตร์ 2 คน คณะบริหารธุรกิจ 2 คน คณะเศรษฐศาสตร์ 2 คน คณะศึกษาศาสตร์ 2 คน และคณะสังคมศาสตร์ 1 คน ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาและขอตัวอย่างประมวลการสอน หนังสือเอกสารประกอบการสอน สื่อการสอน โครงการ ผลงานของนิสิตจากกลุ่มตัวอย่างด้วย

แต่มีอาจารย์ 3 คน คือ อาจารย์คณะอุตสาหกรรมเกษตร 1 คน อาจารย์ที่สอนรายวิชานาฏกรรมการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 1 คน และอาจารย์ที่สอนรายวิชานาฏกรรมการทางสังคมศาสตร์หรือศิลปศาสตร์ 1 คน ที่ยินดีให้ข้อมูลเชิงลึกด้วยการเขียนบรรยายประสบการณ์การสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนการสอนตามแนวคำถามในการสัมภาษณ์ ทั้งนี้รวมผู้ให้ข้อมูลเชิงลึก จำนวน 23 คน

คณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วพบว่า ได้รับข้อมูลเชิงคุณภาพที่ครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์การสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการเรียนการสอนอย่างหลากหลาย และไม่พบคำตอบที่แปลกแยกออกไปอีก (data saturation) ซึ่งนับได้ว่าเป็นข้อมูลที่เพียงพอสำหรับคำถามวิจัยนี้

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) โดยดำเนินการถอดเทปการสัมภาษณ์อาจารย์ (transcribe) ซึ่งเป็นข้อมูลดิบที่ไม่มีการดัดแปลง จากนั้นทำการวิเคราะห์และแยกแยะความสัมพันธ์ของประเด็นต่างๆ ตามเนื้อหา/สาระ ความเหมือน/ความสอดคล้อง ความต่าง และ ความต่อเนื่อง/เกี่ยวโยง รวมทั้งตรวจสอบกับการวิเคราะห์

เอกสารต่างๆ ได้แก่ ประมวลการสอน สื่อการสอน โครงสร้าง และผลงานของนิสิต ซึ่งเป็นเทคนิคการตรวจสอบ ยืนยัน และเสริมความน่าเชื่อถือของข้อมูล ด้วยการใช้เทคนิคสามเสา แบบ triangulation of sources จากนั้นสรุปเป็นตารางสังเคราะห์

คณะผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์สังเคราะห์ให้อาจารย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุกคนตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องของข้อมูลของตนเอง (verification) ซึ่งเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการควบคุมคุณภาพของการวิจัยเชิงคุณภาพที่จะต้องมีการตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูล (validity) เมื่อได้รับการยืนยันแล้วจึงสรุปผลการวิจัยและรายงานผลการวิจัยด้วยการพรรณนา ประกอบตารางสังเคราะห์ และผังมโนทัศน์

ฉายภาพการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริง

การศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนในรายวิชาต่างๆ ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติจริงนำเสนอเป็น 5 ตอน ดังนี้

ความคาดหวัง

ความคาดหวังของอาจารย์ที่สอนรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับหรือสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อนิสิต แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

1. เข้าใจหลักการและแนวคิด ตระหนักเห็นความสำคัญ และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน อาจารย์กลุ่มนี้คาดหวังให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ทั้ง 3 ระดับ คือ คาดหวังให้นิสิตเข้าใจหลักการและแนวคิด ตระหนักเห็นความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

ดังที่อาจารย์ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร ระบุว่า “...นำเอาหลักที่เขียนเอาไว้ในเล่มเศรษฐกิจพอเพียง มาอธิบายเป็นข้อ ๆ ให้แก่นิสิต ให้

เขาเข้าใจ ให้เขาวิเคราะห์ได้...อธิบายให้เขาตระหนัก...พยายามให้เด็กจับประเด็น...ว่าเขาใช้ในชีวิตประจำวันเขาได้...”

2. ตระหนักเห็นความสำคัญ และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน อาจารย์กลุ่มนี้เห็นว่านิสิตอาจมีความรู้ความเข้าใจหลักการและแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงมาก่อนแล้ว อาจารย์จึงคาดหวังให้นิสิตตระหนักเห็นความสำคัญและนำไปประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ดังที่อาจารย์สาขาวิชาเทคโนโลยีทางอาหาร กล่าวว่า “...สร้างจิตสำนึกก็ถือว่ายังดี...ให้คุณไปสำรวจบ้านคุณว่ามีการใช้พลังงานอย่างไรค่าไฟเป็นอย่างไร...แล้วลองตั้งเป้าดูว่าถ้าจะลดการใช้พลังงาน 10% โดยที่คุณไม่ต้องลงทุน...แค่ปรับพฤติกรรมของคุณ คุณลดได้เท่าไร...”

3. เข้าใจหลักการและแนวคิด และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน อาจารย์กลุ่มนี้เห็นว่า การนำหลักการและแนวคิดสู่การปฏิบัติหรือประยุกต์ให้ได้ผลดี ควรมีการทบทวนหรือให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการและแนวคิดอีกครั้ง อาจารย์จึงคาดหวังให้นิสิตมีความรู้ ความเข้าใจแนวคิดหลักของเศรษฐกิจพอเพียงก่อนที่จะนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนี้ “...ในเศรษฐกิจพอเพียงเอาอะไรง่าย ๆ มาสอน ก็คือเอาหลักที่มี หลักสามประการกับสองเงื่อนไข...จากหลักพวกนี้ที่บอกไป นำไปประยุกต์ ใช้กับชีวิตประจำวัน ในที่ผ่านมามีเรื่องไหนบ้างไหมที่ประยุกต์ใช้...”

4. ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน อาจารย์บางส่วนคาดหวังให้นิสิตนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน เพราะปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในวิถีการดำรงชีวิต ในขณะที่อาจารย์บางส่วนคาดหวังให้นิสิตนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในด้านของความยั่งยืนและสมดุลธรรมชาติ อาทิ

“...การสอดแทรกเศรษฐกิจพอเพียงก็สามารถสอดแทรกได้โดยไม่ต้องเกี่ยวข้องกับตัวรายวิชามันอยู่ในวิถีการดำรงชีวิตปกติ...ที่สอนก็หวังให้เขาได้นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน”

“... ถ้าแต่ละคนไม่ทำในสิ่งที่มันทำลาย
ธรรมชาติ ต่อไปก็จะช่วยให้นั่นดีขึ้น”

เป็นที่น่าสังเกตว่า อาจารย์ไม่ว่าจะสอนใน
แขนงหรือสาขาวิชาใดทั้งวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี
และสังคมศาสตร์คาดหวังให้นิสิตเกิดการเรียนรู้ไม่
เพียงแค่เข้าใจหลักการและแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงเท่านั้น ซึ่งเป็นการเรียนรู้ด้านสติปัญญา
(cognitive) ระดับพื้นฐาน แต่อาจารย์คาดหวังให้นิสิต
เกิดการเรียนรู้ในขั้นที่สูงขึ้น คือ การนำหลักการและ
แนวคิดไปประยุกต์ใช้ได้ (application) รวมทั้งคาดหวัง
ให้นิสิตตระหนักเห็นความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง ซึ่งเป็นการเรียนรู้ด้านทัศนคติ อารมณ์
(affective) ซึ่งหากนิสิตเกิดการเรียนรู้ด้านสติปัญญา
ควบคู่กับด้านทัศนคติ อารมณ์แล้ว ผลที่เกิดขึ้นมา คือ
การปฏิบัติ (practice) ในชีวิตประจำวันตามสถานการณ์
และสิ่งแวดล้อม ตามความคาดหวังของอาจารย์ที่มุ่ง
ให้นิสิต “ประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในชีวิต
ประจำวัน” สอดคล้องกับ อภิชาติ (2551) ที่ระบุว่า การ
ปฏิบัติเป็นประจักษ์กลายเป็นวิถีชีวิต และสามารถเป็น
ตัวอย่างให้ผู้อื่นเรียนรู้ได้ อาจกล่าวได้ว่าสามารถ “เข้า
ถึง” ความเป็นเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง เป็น
เศรษฐกิจพอเพียงที่เต็มรูปแบบ นอกจากนี้ยังสอดคล้อง
กับแนวทางการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอ
เพียงสู่การศึกษา ระดับอุดมศึกษา ที่เน้นการประยุกต์
ใช้อย่างเหมาะสม เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันทางสังคม (กุมาริ,
2550)

การวางแผนการสอน

การวางแผนการสอนของอาจารย์ที่สอนรายวิชา
ที่เกี่ยวข้องกับหรือสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง
แบ่งเป็น 2 รูปแบบ ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะของศาสตร์
ธรรมชาติของวิชา หรือ แนวคิดของอาจารย์

1. **ไม่มีการวางแผนการสอนอย่างชัดเจนเป็น
ทางการ** (ตามคำบอกเล่าของอาจารย์) เนื่องจากแนวคิด
หลักของเศรษฐศาสตร์สอดคล้องกับปรัชญา
เศรษฐกิจพอเพียง หรือเป็นแนวคิดเดียวกัน และ

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในวิถีดำรงชีวิตปกติ สอด
แทรกได้โดยไม่ต้องเกี่ยวกับรายวิชา ดังนั้นจึงไม่มี
การวางแผนล่วงหน้า

ถึงแม้อาจารย์จะระบุหรือกล่าวว่า *ไม่มีการ
วางแผนการสอน* แต่จากการบอกเล่าวิธีการสอน วิธี
การถ่ายทอดความรู้ของอาจารย์ในชั้นเรียน คณะผู้
วิจัยตั้งข้อสังเกตได้ว่าอาจารย์มีการคิดเตรียมและตั้งใจ
พร้อมที่จะเสริม/สอดแทรกความรู้ตามสถานการณ์ใน
การเรียนการสอน

2. **มีการวางแผนการสอน** อาจารย์ที่มีการ
วางแผนการสอน ถ้าเป็นรายวิชาที่มีผู้รับผิดชอบสอน
หลายคนหรือสอนเป็นทีม จะมีการวางแผนการสอน
ร่วมกัน ส่วนรายวิชาที่มีอาจารย์สอนคนเดียวจะ
วางแผนการสอนคนเดียว ทั้งนี้ นิสิตมีส่วนร่วมใน
การวางแผนการสอนหรือร่วมในกิจกรรมการเรียน
การสอนด้วย

การสอดแทรก

การสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดำเนิน
การได้ 3 ลักษณะ ดังนี้

1. **การสอดแทรกโดยไม่ปรากฏในประมวล
การสอน (course syllabus)** ในกรณีที่เนื้อหาหรือ
รายวิชาสอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หรือ
ปรัชญาของคณะฯ สอดคล้องกับปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียง อาจารย์มักสอดแทรกโดยไม่จำเป็นต้อง
กำหนดเป็นหัวข้อในประมวลการสอน อาทิ “...สอด
แทรกไปเลย...เนื้อหาเดียวกัน”

2. **การสอดแทรกเป็นหัวข้อในประมวลการ
สอน (course syllabus)** ในกรณีที่อาจารย์ไม่สอดแทรก
ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเนื้อหา มักจะกำหนดเป็น
หัวข้อในประมวลการสอน ดังนี้ “...พอดีมันมีบทหนึ่งของ
วิชานี้ล่ะ เป็นหัวข้อเรื่องของการพัฒนากับการ
อนุรักษ์...”

3. **บูรณาการกับเนื้อหาในรายวิชา** นอกจาก
การสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในเนื้อหาแล้ว
สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ศึกษา ภาควิชาอาชีวศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ได้เปิดรายวิชา 01180496 เรื่องเฉพาะทางคหกรรมศาสตรศึกษา: การจัดดอกไม้สดแทรกเสริมธุรกิจพอเพียง ซึ่งเป็นรายวิชาที่บูรณาการปรัชญาเสริมธุรกิจพอเพียงกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจัดดอกไม้ทั้งรายวิชา

การจัดการเรียนการสอน

การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับปรัชญาเสริมธุรกิจพอเพียง ครอบคลุม การใช้เทคนิค/วิธีการสอน สื่อการสอน และการประเมินผล ดังรายละเอียด

1. เทคนิค/วิธีการสอน

อาจารย์ใช้วิธีการสอนหรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับปรัชญาเสริมธุรกิจพอเพียงอย่างหลากหลาย ครอบคลุมตามความคาดหวังที่ต้องการสอนให้นักเรียน เข้าใจ ตระหนัก สร้างจิตสำนึก คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประยุกต์ และปรับพฤติกรรม ซึ่งจัดเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1.1 การบรรยาย อภิปราย ทำงานกลุ่ม นำเสนองาน มอบหมายงาน และทำรายงาน อาจารย์ส่วนใหญ่ นิยมใช้วิธีการสอนกลุ่มนี้โดยมุ่งเน้นให้นักเรียนเข้าใจหลักการและแนวคิด คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประยุกต์หลักการ

1.2 การศึกษา/วิเคราะห์กรณีตัวอย่าง (case study) ยกตัวอย่าง และเล่าเรื่อง วิธีการสอนกลุ่มนี้ เน้นให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสร้างจิตสำนึก

1.3 การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง เรียนรู้ด้วยตนเอง อาจารย์ส่วนใหญ่ นิยมให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเน้นให้นักเรียนคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และวางแผนเรียนรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ ด้วยตนเอง

1.4 การศึกษาภาคสนาม จัดทำโครงการ ทำโครงการ (project) ศึกษาดูงาน ทักษะศึกษา และเชิญวิทยากร เนื่องจากอาจารย์ส่วนใหญ่คาดหวังให้นักเรียนนำหลักการและแนวคิดปรัชญาเสริมธุรกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ได้ อาจารย์จึงจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยมีการศึกษาภาค

สนามในท้องถิ่นจริง ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติโดยให้ทำโครงการ (project) และให้นักเรียนรู้จักประสบการณ์นอกห้องเรียนด้วยการดูงานหรือทัศนศึกษานอกสถานที่

1.5 การทำตัวเป็นแบบอย่าง (role model)

นอกจากอาจารย์ใช้วิธีการสอนหรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับปรัชญาเสริมธุรกิจพอเพียงอย่างหลากหลายแล้ว อาจารย์ส่วนใหญ่ยังทำตัวเป็นแบบอย่างเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามวิถีเสริมธุรกิจพอเพียง ทั้งนี้เพราะวิธีการสอนให้ผู้เรียนตระหนักและเห็นความสำคัญของปรัชญาเสริมธุรกิจพอเพียงที่เหมาะสม คือ การเลียนแบบจากบุคคลที่เป็นที่ยอมรับ (role model)

จะเห็นได้ว่า อาจารย์ใช้วิธีการสอนผสมผสานอย่างหลากหลาย ครอบคลุมตามความคาดหวังที่ต้องการสอนให้นักเรียน เข้าใจ ตระหนัก สร้างจิตสำนึก คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประยุกต์ และปรับพฤติกรรม ซึ่งสอดคล้องกับ อภิรักษ์ (2551) ที่กล่าวว่า เสริมธุรกิจพอเพียงไม่ใช่เรื่องของกลไกหรือ “วิธีการ” แต่เป็นเรื่องของ “วิธีคิด” และ “วิถีชีวิต” ถ้าวิธีคิดไม่ปรับเปลี่ยน วิถีชีวิตเสริมธุรกิจพอเพียงย่อมเกิดขึ้นไม่ได้

ผลการวิจัย ยังพบว่า อาจารย์ได้สร้างเครือข่ายระหว่างมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (คณะ/ภาควิชา/สาขาวิชา) กับชุมชนผ่านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน อาทิ ภาควิชาการจัดการป่าไม้ ภาควิชาการจัดการประมง ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร และภาควิชาสังคมวิทยา ที่อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง มีการศึกษาภาคสนามในท้องถิ่นจริง สอดคล้องกับแนวทางการสนับสนุนการเรียนการสอนตามหลักสูตรเสริมธุรกิจพอเพียงให้ประสบความสำเร็จ ด้วยการสร้างเครือข่ายระหว่างสถานศึกษากับชุมชนซึ่งเป็นการนำองค์ความรู้ท้องถิ่นเข้ามาใช้พัฒนาการจัดการเรียนการสอนตามแนวเสริมธุรกิจพอเพียงในสถานศึกษา (เกรียงศักดิ์, 2550)

นอกจากนี้ ยังพบว่า อาจารย์ตระหนักเห็นความ

สำคัญและปฏิบัติตามวิธีเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแบบอย่างแก่นิสิต สอดคล้องกับ เกรียงศักดิ์ (2550) ที่เสนอแนวทางในการจัดทำหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จ ว่า ผู้สอนควรดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จนสามารถเป็นแบบอย่างให้ผู้เรียนพร้อมกับการถ่ายทอดความรู้ตามหลักสูตร

2. สื่อการสอน

อาจารย์ใช้สื่อประกอบการสอนอย่างหลากหลาย ซึ่งจัดแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

2.1 หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ website และรูปภาพ สื่อการสอนกลุ่มนี้เป็นสื่อการสอนที่ผู้เรียนเรียนรู้โดยใช้ประสาทสัมผัสทางการมองเห็นเป็นหลัก อาจารย์ส่วนใหญ่นิยมใช้หนังสือและเอกสารประกอบการสอน รวมทั้งใช้สื่อจำพวกเอกสารสิ่งพิมพ์ และ website ที่หน่วยงานของรัฐและเอกชนจัดทำเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.2 โทรศัพท์ ซีดี วีซีดี ละคร ภาพยนตร์ และเพลง นอกจากการเรียนรู้จากการมองเห็นเป็นหลักแล้ว สื่อการสอนกลุ่มนี้ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการฟังด้วย ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้เร็วขึ้นและดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้ดี

2.3 โปรแกรมจำลองสถานการณ์(simulation) Power point Model case ชุดการสอน และของจริง สื่อการสอนกลุ่มนี้เป็นสื่อจำพวกของจริง หรือเหมือนจริง หรือมีการเคลื่อนไหว ซึ่งเป็นสื่อการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ก่อนที่จะนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง

3. การประเมินผล

อาจารย์ที่ให้สัมภาษณ์บางส่วนระบุว่าไม่ได้ทำการประเมินผล สำหรับอาจารย์ที่ทำการประเมินผลประเมินผลโดยพิจารณาจากกิจกรรมการเรียนการสอน การสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน การสอบ และการใช้แบบสอบถามหรือแบบประเมิน ดังรายละเอียด

3.1 ไม่ได้ทำการประเมินผล อาจารย์ที่ระบุว่าไม่ได้ทำการประเมินผล อาจเนื่องมาจากอาจารย์เห็นว่า การสอดแทรกเศรษฐกิจพอเพียงสามารถทำได้โดยไม่ต้องเกี่ยวข้องกับรายวิชา เพราะอยู่ในวิถีการดำรงชีวิตปกติ นอกจากนี้ยังมีความเห็นว่า การสอนในระยะเวลาสั้นๆ คงไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมของนิสิตได้

3.2 กิจกรรมการเรียนการสอน อาจารย์สามารถประเมินผลการเรียนรู้ของนิสิตโดยพิจารณาจากกิจกรรมการเรียนการสอนได้

การอภิปราย การวิเคราะห์กรณีตัวอย่าง การตอบคำถาม การนำเสนอ จากการที่นิสิตเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนดังกล่าวทำให้อาจารย์พิจารณาได้ว่านิสิตเข้าใจหลักการ แนวคิด เห็นความสำคัญ หรือมีการนำหลักการ แนวคิด ไปประยุกต์หรือไม่ อย่างไร

การมอบหมายงานให้รับผิดชอบ เป็นอีกหนึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนที่อาจารย์สามารถประเมินการเรียนรู้ของนิสิตได้

การปฏิบัติงานในชุมชน การปฏิบัติงานในการเรียนการสอน Micro teaching การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติในห้องเรียน รวมทั้งการฝึกปฏิบัติภาคสนาม เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนสามารถประเมินการประยุกต์ใช้ความรู้หรือหลักการของผู้เรียนได้

3.3 การสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน โดยเฉพาะพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน จะเป็นการประเมินได้ว่าผู้เรียนได้ตระหนักเห็นความสำคัญ และซึมซับเข้าสู่วิถีการดำรงชีวิตหรือไม่ อย่างไร

3.4 การสอบ โดยทั่วไปอาจารย์จะประเมินการเรียนการสอนอย่างเป็นทางการด้วยการสอบ

3.5 การใช้แบบสอบถามหรือแบบประเมิน กรณีที่อาจารย์จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการจัดโครงการ ฝึกงาน หรือทัศนศึกษามักทำการประเมินผลโดยใช้แบบเครื่องมือประเมินผลอย่างเป็นทางการ เช่น แบบสอบถาม แบบประเมินผลโครงการ

เมื่อพิจารณาการประเมินผลของอาจารย์ พบว่า มีการประเมินผลหลากหลายสอดคล้องสัมพันธ์กับความคาดหวังของอาจารย์ที่ต้องการให้นิสิตเข้าใจหลักการและแนวคิด ตระหนักเห็นความสำคัญ และนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ และสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับ สุภาพ (2548: 126) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนการสอนเริ่มต้นด้วยการตั้งวัตถุประสงค์ และจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ ส่วนการประเมินผลก็ต้องสอดคล้องกับทั้งกิจกรรมและวัตถุประสงค์เป็นลูกโซ่ต่อเนื่องกัน

สรุปประสบการณ์การจัดการเรียนการสอนที่ สอดแทรกเศรษฐกิจพอเพียงของกลุ่มตัวอย่าง ดังตารางที่ 1

ข้อคิดจากผู้สอน

อาจารย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเสนอแนะแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนการสอนสอดแทรกเศรษฐกิจพอเพียงให้มีประสิทธิภาพ ดังรายละเอียด

1. การดำเนินการสอนตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้ประสบผลสำเร็จ ควรกำหนดเป็นนโยบายของมหาวิทยาลัยให้ผู้บริหาร อาจารย์ และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกระดับรับทราบและถือปฏิบัติโดยดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ควรกระตุ้นให้มีการสอดแทรกในทุก ๆ รายวิชา โดยมหาวิทยาลัยไม่จำเป็นต้องสร้างเป็นรายวิชาใหม่ ปรับเนื้อหาของรายวิชาที่เกี่ยวข้องให้มุ่งสู่เศรษฐกิจพอเพียง สอดแทรกเนื้อหาในวิชาบูรณาการ และสอดแทรกอย่างต่อเนื่อง โดยปี 1 เน้นหลักการและแนวคิด ส่วนปี 2-4 เน้นการประยุกต์และการวิเคราะห์

2. การจัดการเรียนการสอนอาจารย์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเสนอแนะว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสามารถสอนได้ทุกวิชา และสามารถสอดแทรกได้ทุกเวลา ทุกกิจกรรม การสอนควรเน้นการปฏิบัติ และควรจัดให้มี social lab เพื่อนิสิตได้ลงพื้นที่จริง

3. การวิจัย อาจารย์ตระหนักถึงความสำคัญ

ของการวิจัยรวมทั้งการจัดตั้งหน่วยวิจัยว่าเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนสอดแทรกเศรษฐกิจพอเพียงให้มีประสิทธิภาพ ดังที่อาจารย์เสนอแนะว่า “...ตั้งเป็นหน่วย หน่วยวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง...หลังจากนั้นจึงค่อยมีการเปิดหลักสูตร...”

4. อาจารย์ ปัจจัยหลักที่ทำให้การเรียนการสอนประสบความสำเร็จ คือ ตัวอาจารย์ ดังที่อาจารย์ระบุว่า ความสำเร็จของการสอนสอดแทรกเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นอยู่กับจิตสำนึกและคุณภาพของตัวอาจารย์เองอาจารย์ควรเข้าใจปรัชญาฯ อย่างลึกซึ้งและดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อาทิ “...เราต้องพัฒนาปลูกฝังเรื่องจิตสำนึก...ปัญหาทุกอย่างอยู่ที่จรรยาบรรณ จิตสำนึกของตัวผู้สอน...”

ประเด็นการสร้างจิตสำนึกและพัฒนาคุณภาพของอาจารย์ สอดคล้องกับเกรียงศักดิ์ (2550) ที่กล่าวว่า การเรียนการสอนตามหลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงอาจไม่ประสบความสำเร็จได้ หากปราศจากครูผู้สอนที่ตระหนักถึงคุณค่า มีความเข้าใจ ในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาแนวคิดและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากรายวิชาของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีข้อเสนอแนะสำหรับมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ดังนี้

1. ระดับนโยบาย

- 1.1 ควรกำหนดเป็นนโยบายของมหาวิทยาลัยในการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการเรียนการสอนและการผลิตบัณฑิตอย่างชัดเจน โดยดำเนินการทุกระดับอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ผู้บริหาร อาจารย์ เจ้าหน้าที่ และนิสิต รวมทั้งมหาวิทยาลัยควรสร้างบรรยากาศของการตระหนักในคุณค่าของ “เศรษฐกิจพอเพียง” ให้นิสิตเห็นอย่างเป็นรูปธรรม

ตารางที่ 1 การจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการเรียนการสอน	ตัวอย่างประสบการณ์	
	วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี	สังคมศาสตร์หรือศิลปศาสตร์
1. เทคนิค/วิธีการสอน		
1.1 การบรรยาย อภิปราย ทำงานกลุ่ม นำเสนองาน มอบหมายงาน และ ทำรายงาน	“...การบรรยาย พูดคุยกันในห้องเรียน ถาม-ตอบ...” “...จะให้เด็กทำรายงาน...นำเสนอ ผลงาน...”	“อภิปรายวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อให้เกิด ความเข้าใจ...” “... ให้เขามีการทำงานกลุ่ม...”
1.2 การวิเคราะห์กรณีตัวอย่าง ยกตัวอย่าง และเล่าเรื่อง	“...ยกตัวอย่างในชีวิตประจำวัน...การใช้ อย่างสมเหตุสมผลในการดำรงชีวิต” “...บางครั้งเราไปเห็นมา เราก็จะไปเล่า ให้เด็กฟัง...”	“...ให้ไปทำ case study เปรียบเทียบ...”
1.3 การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง	“...เขาก็ไม่ได้จับ Product เพราะฉะนั้น เขาทำเอง...เขาทดลองมา 5 ครั้ง...”	“...จะให้เขาไปค้นคว้าและเรียนรู้ด้วย ชีวิตเขาเอง”
1.4 การศึกษาภาคสนาม จัดทำ โครงการ จัดทำโครงงาน ทัศนศึกษา และเชิญวิทยากร	“...ให้เขาเขียน โครงการออกไป ส่งเสริม...เขาต้องออกท้องที่”	“มีทัศนศึกษา...พาเด็กไปเขาใหญ่” “...มีการเชิญวิทยากรข้างนอกมา ประมาณ 3-4 ครั้ง”
1.5 การทำตัวเป็นแบบอย่าง (role model)	“...ทำตัวเป็นตัวอย่างให้เขาดู...”	“...ตัวเองจะเป็น role model...ในความ เชื่อของตัวเองว่าการแสดงธรรมนี้เป็น เรื่องสำคัญกว่าการบอก...”
2. สื่อการสอน		
2.1 หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ website รูปภาพ	“...แจก sheet แจกใบงาน ก็จะมีรูป...” “...ผมก็เขียนตำราเล่มหนึ่ง...”	“...มี website ของเศรษฐกิจพอเพียง”
2.2 โทรทัศน์ ซีดี วีซีดี ละคร ภาพยนตร์ เพลง	“...ก็เอาซีดีมาให้ดู...เป็นสื่อพวก ทีวี...”	“...มีเพลง...หนังก็มีค่ะ...บางที่เขาเลือก ละคร...”
2.3 โปรแกรมจำลองสถานการณ์ power point model case ชุดการสอน ของจริง	“...ผมจะใช้ power point...เป็น animation...” “...บางทีก็ใช้ model case...จะมีการใช้ โปรแกรม simulation...”	“...ก็จะเป็นชุดการสอน...” “...สื่อที่ใช้พยายามเอาของต่างๆ ใกล้ตัว...แก้มันแพง เราก็ไปเก็บ ขวดแบนด้ามแทน...”
3. การประเมินผล		
3.1 ไม่ได้ทำการประเมินผล	“แต่ยังขาดเรื่องประเมินนะคะ และไม่คิดที่จะประเมินด้วยค่ะ เพราะว่ามันไม่ได้อยู่ในวิชา”	-
3.2 กิจกรรมการเรียนการสอน อาทิ การอภิปราย การวิเคราะห์กรณี- ตัวอย่าง การนำเสนอ การมอบ- หมายงาน การปฏิบัติในชุมชน การปฏิบัติในการเรียนการสอน	“...ที่เขานำเสนอ...จากที่สังเกตการ แก้ปัญหา...” “...ออกไปทำงานเป็นรูปธรรม...” “...งานออกแบบ งาน design...จะเจอ พวก key words ต่างๆ...”	“อย่างในช่วงของการวิเคราะห์ case เรา จะประเมินเขาในช่วงที่อภิปรายกันใน ห้องว่าเขามีการคิดวิเคราะห์ตอบมา อย่างไร...” “...จะให้เขาทำ micro teaching...”
3.3 การสังเกตพฤติกรรมผู้เรียน	“ก็สังเกตเห็นเหมือนกัน คืออย่างน้อย เขาปรับตัวนะ แนวความคิดไป...” “...อย่างคุยกันเรื่องโลกร้อน... การใช้ ถุงผ้าเขาก็จะใช้...”	“...ประเมินได้ชัดเจนเลย...จากตัวเขา จากความประพฤติ...” “...มีบางคนก็ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม...”
3.4 การสอบ	“...ข้อสอบ...ผมขอแค่ concept idea...” “มีแทรกบ้างในข้อสอบ”	“...แบ่งเป็น part หนึ่ง คือ สอบ อีก part หนึ่ง คือ รายงาน...”
3.5 การใช้แบบสอบถามหรือ แบบประเมิน	“...ให้เด็กประเมินอย่างเป็นทางการ...”	“...เป็นแบบสอบถามประเมินตาม วัตถุประสงค์...”

1.2 ควรกำหนดเป็นนโยบายของมหาวิทยาลัย กระตุ้นให้อาจารย์ทุกคนสอดแทรกปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในรายวิชาของตนเองให้กลมกลืนกับเนื้อหาที่สอนอยู่ โดยมหาวิทยาลัยไม่จำเป็นต้องสร้างเป็นรายวิชาใหม่ แต่ปรับเนื้อหาของรายวิชาที่เกี่ยวข้องให้มุ่งสู่เศรษฐกิจพอเพียง

1.3 เพื่อเป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้อาจารย์ตระหนักเห็นความสำคัญและจัดการเรียนการสอนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างทั่วถึง และเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างเป็นรูปธรรม มหาวิทยาลัยควรจัดทำหนังสือ (booklet) เพื่อเผยแพร่ตัวอย่างวิธีการสอนและการสอดแทรกเศรษฐกิจพอเพียง

1.4 ควรสนับสนุนและกำหนดเป็นนโยบายในการสร้างเครือข่ายระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน ซึ่งจะมีประโยชน์ในการระดมและแลกเปลี่ยนทรัพยากร องค์ความรู้ระหว่างสถานศึกษา และองค์กรในพื้นที่ นอกจากนี้มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมการสร้างเครือข่ายระหว่างมหาวิทยาลัยกับสถานศึกษาอื่นๆ ที่มีการจัดการเรียนการสอนตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อร่วมวางแผน แลกเปลี่ยนทรัพยากร และองค์ความรู้

2. ระดับปฏิบัติการ

2.1 หลักสูตรและการเรียนการสอน ข้อเสนอแนะส่วนนี้ครอบคลุม วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิธี/เทคนิคการสอน และสื่อการสอน

อาจารย์ควรกำหนด **วัตถุประสงค์** หรือคาดหวัง ให้นิสิต เข้าใจหลักการและแนวคิด ตระหนักเห็นความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ รวมทั้งเน้น การสอนให้วางแผน คิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ การสร้างจิตสำนึก และการปรับปรุงพฤติกรรม

เนื้อหา ที่สอดแทรกหรือปรับเข้าสู่เศรษฐกิจพอเพียง ควรเน้น ความสมดุล ความยั่งยืน สภาพแวดล้อม การอนุรักษ์ ระบบนิเวศ การดำรงชีวิต คุณธรรม จริยธรรม และหลักการจัดการ

วิธี/เทคนิคการสอน ที่ใช้ควรหลากหลายและช่วยส่งเสริมให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ถ้าคาดหวังให้นิสิตเข้าใจหลักการ แนวคิด เห็นความสำคัญ หรือมีการนำหลักการ/แนวคิดไปประยุกต์ ควรสอนด้วย การบรรยาย อภิปราย ทำงานกลุ่ม นำเสนองาน ถ้าเน้นให้นิสิตคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ และวางแผนเรียนรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ ด้วยตนเอง ควรใช้การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง/ เรียนรู้ด้วยตนเอง ถ้าเน้นให้นิสิตประยุกต์ใช้ความรู้หรือหลักการ ควรให้นิสิตได้ลงมือปฏิบัติจริง เช่น การศึกษาภาคสนาม จัดทำโครงการ ทำโครงการ (project) แต่ถ้ามุ่งหวังสร้างจิตสำนึกหรือปรับพฤติกรรมนิสิต อาจารย์ต้องทำตัวเป็นแบบอย่าง (role model)

สื่อการสอน ควรเลือกใช้ให้ครอบคลุมประสาทการรับรู้ของผู้เรียนอย่างหลากหลาย เช่น หนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ website รูปภาพ โทรทัศน์ ซีดี วีซีดี ละคร ภาพยนตร์ เพลง โปรแกรมจำลองสถานการณ์ (simulation) Power point Model case ชุดการสอน และของจริง

2.2 อาจารย์ มหาวิทยาลัยควรส่งเสริมให้อาจารย์ทุกคนนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการเรียนการสอน รวมทั้งสร้างจิตสำนึกให้อาจารย์ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.3 การวิจัย มหาวิทยาลัยควรสนับสนุนการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจพอเพียง โดยเฉพาะการวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ อีกทั้งมหาวิทยาลัยควรสนับสนุนการจัดตั้งหน่วยวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เศรษฐกิจพอเพียง โดยดำเนินการผ่านเครือข่ายระหว่างมหาวิทยาลัยกับสถาบันอื่นๆ

คำขอขอบคุณ

บทความวิจัยนี้มาจากโครงการวิจัย “**แนวคิดและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจากรายวิชาของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์**” ซึ่งได้รับการสนับสนุน

งบประมาณการวิจัย จากโครงการวิจัยสถาบันเพื่อพัฒนาคุณภาพมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีงบประมาณ 2551

เอกสารอ้างอิง

กุมาริ วัชวงษ์. 2550. “การศึกษาเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสมัยชาเทิดพระเกียรติครูของแผ่นดิน.” *ข่าวสด*. (ม.ป.ป.): 24.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. 2550. *หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา: ทำอย่างไรให้สัมฤทธิ์ผล* (Online). <http://learners.in.th/blog/atidhya2/21180>, 13 กุมภาพันธ์ 2551.

พีรวัส ทรัพย์ประมวล. 2551. “ต้นกล้าเติบโตใหญ่ด้วยใจคุณธรรม” *แนวทางการบูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการเรียนการสอน* (Online). http://kmc.sawan1.com/index.php?option=com_content&task=view&id=569&Itemid=1, 13 ตุลาคม 2551.

วัชรพงศ์ สมพรชัย. 2551. *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: การพัฒนาระบบการศึกษาของไทย* (Online). <http://gotoknow.org/blog/gate-jui/140508>, 13 กุมภาพันธ์ 2551.

สุภาพ นัตรภรณ์. 2548. *การสอนคหกรรมศาสตร์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อภิชัย พันธเสน. 2551. “ภารกิจโครงการและประสานงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ 2551.” *การสัมมนาเรื่องวช. กับการวิจัยเพื่อพัฒนาเครื่องมือวัดทางจิตแบบพหุมิติและพหุระดับในบริบทของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา.